HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ועוד אמר [א]ר"א כורתים עצים לעשות פחמין לעשות [ב](כלי) ברזל [ג]כלל אמר ר"ע [א]כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת [ד](ומילה) שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת: **גמ'** איבעיא להו טעמא דר"א משום חבובי מצוה או דילמא משום חשדא למאי נפקא מינה לאתויי מכוסה ע"פ עדים אי אמרת משום חבובי מצוה מגולה אין מכוסה לא אלא אי אמרת משום חשדא אפי' מכוסה שפיר דמי מאי איתמר א"ר לוי לא אמרה ר"א אלא לחבובי מצוה תניא נמי הכי מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו ע"פ עדים בסכנה אין שלא בסכנה לא שמע מינה משום חבובי מצוה שמע מינה תניא אידך מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א ר' יהודה אומר משום ר"א נוהגין היו בשעת הסכנה שהיו מביאין מכוסה ע"פ עדים איבעיא להו עדים דקאמר איהו וחד או דילמא הוא ותרי ת"ש ובסכנה מכסהו ע"פ עדים אי אמרת °בשלמא הוא ותרי שפיר אלא אי אמרת הוא וחד מאי עדים שראוים להעיד במקום אחר: ועוד אמר ר"א: [ה]ת"ר במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא [ו]דטווסא בחלבא לא אכל כי אתא לקמיה דרבי א"ל אמאי לא תשמתינהו א"ל אתריה דר' יהודה בן בתירה הוה ואמינא דילמא דרש להו כר' יוסי הגלילי [ז]דתנן ר' יוסי הגלילי אומר נאמר [1]לא תאכלו כל נבלה ונאמר [1]לא תבשל גדי בחלב אמו את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב ת"ל בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה: תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב [2]שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב [ב]עדיין עושין אותה בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה [ג]כגון עריות דכתיב [3]וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו [ח]על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות[ט] כגון עבודת כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות[ט] כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם [י]דא"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי היא אמר אביי שלא יפיח בהם רבא אמר שלא יישן בהם ואמאי קרו ליה אלישע בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה[ט] על ישראל שכל המניח תפילין על ראשו יקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק וראהו קסדור אחד רץ מלפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו א"ל מה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה לפיכך היו קוראין אותו בעל כנפים [כ]מאי שנא כנפי יונה דא"ל ולא א"ל שאר עופות משום דדמיא כנסת ישראל ליונה שנאמר [4]כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה זו כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: א"ר אבא בר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאוהו בשבת [דרך גגות ודרך חצירות]

שלא

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק. וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל[ל] דסליק מיניה וכל צרכי מילה עושין בשבת: **מגולה.** בפני הכל ובגמרא מפרש אמאי מצריך ליה לגלוייה: **ובסכנה.** שגזרו ארמאים[מ] על המילה: **מכסהו ע"פ עדים.** שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו: **כלל אמר ר"ע.** נחלק על ר"א במכשירי מצוה[נ] שאין דוחין הואיל ואפשר לעשותן מע"ש: [ס]**[ושאי אפשר לעשות מע"ש.** כגון] מילה עצמה שא"א לה ליעשות דזמנה ביום השמיני דוחה שבת: **גמ' טעמא דר"א.** דאמר מגולה אין מכוסה לא: **משום חיבוב מצוה.** להודיע שחביבה מצוה עליו שמחלל שבת עליה: **משום חשדא.** שלא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו. וסיפא דמתני' דקתני ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ולאו משום חשדא הוא אלא רישא מיבעיא לן דוקא מגולה קאמר אבל מכוסה ע"פ עדים שלא בשעת הסכנה לא ומשום חיבוב מצוה או לאו דוקא מגולה דטעמיה משום חשדא וה"ה למכוסה על פי עדים: **אי אמרת בשלמא הוא ותרי שפיר.** היינו דמיקרו עדים אלא הוא וחד מי מיקרי עדים איהו לגביה נפשיה מי מיקרי עד: **ומאי שראוים להעיד במקום אחר.** לעולם הכא עדות לא שייכא דלאפוקי מחשדא בעלמא הוא ואין כאן לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שיהו שנים (א) ומאי קרו להו עדים דאיכא גילוי מילתא ע"י השני ושנים קרו עדים בעדות אחריתי שאינו נוגע בה: **לעשות ברזל.** לאיזמל של מילה: **היו אוכלין בשר עוף בחלב.** כדלקמן: **רישבא.** לייד עופות: **נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר.** באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי משמע כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב: **שש אנכי על אמרתך.** אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות והיא מילה שישראל עושין וששים עליה דכל שאר מצות אינן מוכיחות כל שעה כגון תפילין ומזוזה וציצית דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ אבל זו מעיד עליהם לעולם כדאמרינן במנחות (דף מג:) בדוד שראה עצמו בבית המרחץ ונצטער אמר אוי לי שאני ערום מכל מצות כיון [ע]שנסתכל במילה נתיישבה דעתו: **בשמחה.** שעושין משתה: **על עסקי משפחותיו.** שנאסר להם קרובות: **מרופה.** רפיא: **דא"ר ינאי תפילין צריכות גוף נקי.** שלא יפיח. אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו: **יקרו.** פוריי"ר בלע"ז לשון יקרוה עורבי נחל (משלי ל) ולשון תנקר לא נעלה (במדבר טז): **את מוחו.** שכנגד תפילין: **קסדור.** ממונה: **מגינות [פ] עליהן.** אינה נלחמת בחרטומה אלא בכנפיה:

דרך

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי כו' מביאו בשבת מגולה. °וא"ת ויביאו התינוק אצל כלי דהשתא ליכא איסור שבת כלל דהחי נושא את עצמו וי"ל דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוי כפות (ב) לפי שהוא חולה כדאמרינן ביומא (דף סו:) אפי' תימא ר' נתן חולה שאני וגם אמו שהיא מסוכנת לא תוכל לבא אצל התינוק ועוד י"ל כיון דיותר בקל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמרא דאמר פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאו בשבת שלא ברצונו שהביאו דרך חצרות וגגות וקרפיפות והיו יכולין להביא דרך רה"ר אלמא דשרי ר"א דרך רה"ר דהוי דאורייתא (ג) °כדי למהר המצוה אע"פ שיכול לעשות [בענין] דליכא אלא איסורא דרבנן: **שש אנכי.** במדרש (שוחר טוב) למנצח על השמינית כתיב הנדרש על המילה שהיא בשמיני וכן אמרי' (ד) (פר"א פ' כ"ט) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה כמנין ה"ג. ר"ת: **אמר ליה כנפי יונה.** הרי שלא מסר עצמו לומר תפילין הן. רבינו שמואל:

שלא

מסורת הש"ס

א) [נזכר לקמן קלו. ובעירובין קג:, קג.], **ב)** ס"א ל"ג, **ג)** פסחים סו. סט: יבמות יד. מנחות עב. לו., **ד)** ס"א ל"ג, **ה)** יבמות יד. חולין קטז. ע"ש, **ו)** [נ"ל דטווסא עיין בערוך פירושו], **ז)** חולין קיג., **ח)** יומא עה., **ט)** [בס"א: השמד], **י)** לעיל מט., **כ)** [ברכות נג: לעיל מט. וש"נ], **ל)** [קכח:], **מ)** בס"א: גוים, **נ)** בס"א: מילה, **ס)** ס"א, **ע)** [נ"ל שנזכר], **פ)** [נ"ל עליה],

תורה אור השלם

1 לֹא תֹאכְלוּ כָל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַייָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: דברים יד כא

2 שָׂשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב: תהלים קיט קסב

3 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר אַף יְיָ מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע: במדבר יא י

4 אִם תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפַתָּיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ: תהלים סח יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשני וכו' ואמאי קרי להו: **(ב)** תום' ד"ה ר' אליעזר וכו' ואז הוי כפות. נ"ב עיין בפרק המצניע דף לד ע"א: **(ג)** בא"ד כדי למהר המצוה. נ"ב עיין בסוף עירובין דף קג ע"ב בתוספות ד"ה מה לי: **(ד)** ד"ה שש וכו' וכן אמרי' במדרש ויעש אברהם:

גליון הש"ס

גמ' בשלמא הוא ותרי. עיין תשובת הרא"נ"ח ח"א סי' פ"ט: **תום'** ד"ה רבי אליעזר וכו' וא"ת ויביאו התינוק. עיין לעיל דף לד ע"א תוספות ד"ה אבל אדם: **בא"ד** כדי למהר המצוה. עיין עירובין דף קג ע"ב תוס' ד"ה מה לי:

רבינו חננאל

פרק תשעה עשר

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה וכו'. ואיבעיא לן האי דקתני ר' אליעזר אומר מביאו מגולה משום חבובי מצוה הוא, או משום שלא יחשדוהו שהוציא חפציו טמונים, לפיכך מגלהו שיראו כי סכין של מצוה הוא. ופשטנא דמשום חבובי מצוה הוא, היכא דליכא סכנה. ותוב איבעיא לן האי דתנא [נ"א: דתני] במתניתא רבי יהודה משום רבי אליעזר נוהגים היינו בסכנה מביאין אותו (בסכנה) מכוסה ע"פ עדים,

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ו וטוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ב:

ב ב טוש"ע י"ד סימן רסה סעיף יב:

ג ג מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכד:

לעזי רש"י

פוריי"ר. לחפור.

מוסף רש"י

כורתים עצים לעשות פחמין. לבו ביום כדי **לעשות ברזל.** איזמל של מילה, דקסבר ר"א מכשירי מצוה דוחין שבת כמצוה עצמה (יבמות יד. חולין קטז.) ואם אין לו איזמל למולו כורתין עצים לעשות פחמין ועושין איזמל (חולין שם). **שלא יפיח בהם.** שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח (לעיל מט.). **שלא ישן בהם.** שמא יפיח או יראה קרי, אבל אם יכול להזהר שלא ישן בהן, כל הגופים נקיים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן (שם). **יקרו את מוחו.** שהוא תחת התפילין, לשון נקור עינים (שם). **קסדור.** מנישטרא"ל שהוא ממונה על כך (שם). **כנפי יונה.** כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינים לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים (שם). **כנפיה מגינות עליה.** מן הצנה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפה, מה שאין כן בשאר עופות (שם וכעי"ז ברכות נג:).

רבינו חננאל (המשך)

הני עדים שנים אחרים זולתי המביאו, או דלמא הוא ואחר, ולא איפשטא בהדיא. **לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא דטווסא בחלבא לא אכל.** כי אתא לקמיה דר' א"ל מ"ט לא שמתינהו. א"ל אתרא דר' יהודה בן בתירא, ואמרינן דלמא דריש להו כרבי יוסי הגלילי דסבר יצא עוף שאין לו חלב אם. **א"ר יצחק** עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר' אליעזר והיו מיתיה מתין בזמנן, ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה. א)כל השבח ואין הלכה כר"א, ולא כר' יוסי הגלילי שמתיר בשר עוף בחלב. ולא כרבי ינאי שאמר תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. ומפרשי רבנן כי לא אמר רבי ינאי אלא בשעת השמד, וסמיך דהוא עריק ועבדי ליה נס. **אמר ראבין בר רב אדא א"ר יצחק** פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאוהו בשבת

א) נראה דצ"ל לאחר כל השבח הזה מ"מ אין הלכה כר"א וכו'.